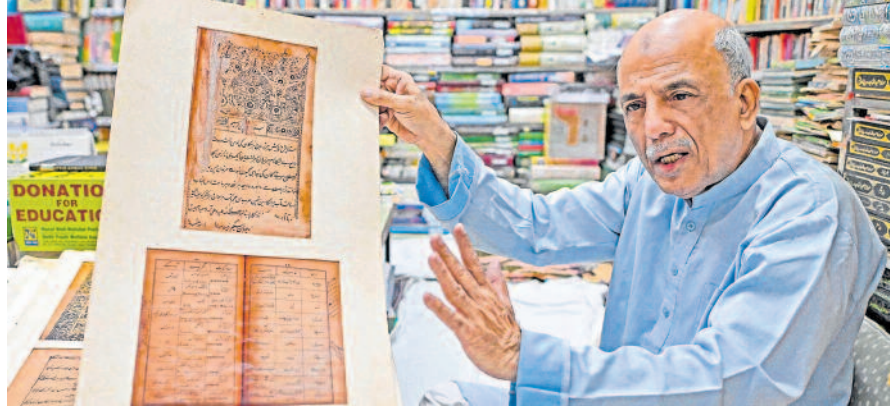

ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಾಲಿ

■ ಪ್ರವೀಣ ಕುಲಕರ್ಣಿ

ಪುರಾಣಾ ದಿಲ್ಲಿಯ ಹೃದಯ ಭಾಗದ ಆ ಗ್ರಂಥಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮುಂದೆ ಭವಿಷ್ಯದ ಬೆಳಕಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಹಿಂದೆ ಶತಮಾನಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಿರಿಯೇ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರೇಮಿಯಾದ ಸಿಕಂದರ್ ಮಿರ್ಜಾ ಚಂಗೇಜಿ ಅವರ ಹಜರತ್ ಶಾ ವಾಲಿವುಲ್ಲಾ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಯಾವಾಗಲೂ ಬಿಕ್ಕೋ ಎನ್ನುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಚಂಗೇಜಿ ಕೂಡ ಹತಾಶರಾಗಿ ಶೂನ್ಯದತ್ತ ದೃಷ್ಟಿ ಬೀರಿರುತ್ತಾರೆ.

ಶತಮಾನಗಳ ಶ್ರೀಮಂತ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಹೇಗೆ ಕರಗಿಹೋಗುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಚಂಗೇಜಿ ಅವರಷ್ಟು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಬೇರೆ ಯಾರು ತಾನೆ ವಿವರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ? ಒಂದೊಮ್ಮೆ ದೇಶದ ಬಹುಪಾಲು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜನಾಗಿ ಮೆರೆದಿದ್ದ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಈಗ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಭೀತಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ ಕೊನೆಯ ದಿನ ಎಳೆಸುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮುಸ್ಲಿಮರ ಮಾತೃಭಾಷೆ, ವಿದೇಶದಿಂದ ತಂದು ಹೇರಲಾದ ಭಾಷೆ ಎಂಬೆಲ್ಲ ಅಪವಾದಗಳನ್ನು ಉರ್ದು ಮೇಲೆ ಹೇರಿ, ಅದನ್ನು ಉಸಿರುಗಟ್ಟಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಪರ್ಷಿಯನ್-ಅರೇಬಿಕ್ ಮಿಶ್ರಿತ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅದರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕೇಳುವವರೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಚಂಗೇಜಿ ಮರುಗುತ್ತಾರೆ.

ಜಾಮಾ ಮಸೀದಿಯ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿರುವ ಉರ್ದು ಬಜಾರ್‌ನಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಎಲ್ಲ ನೋಡಿದರೂ ಪುಸ್ತಕದ ಅಂಗಡಿಗಳೇ ಇದ್ದವು. ನೂರಾರು ಪುಸ್ತಕಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶನಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಒಂದೊಮ್ಮೆ ಉರ್ದು ಪುಸ್ತಕದ ಅಂಗಡಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದ ಬೀದಿ, ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕುರಿತು ಚರ್ಚೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಬೀದಿ ಈಗ ಕಬಾಬ್ ಅಂಗಡಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಹೋಗಿದೆ. ಸದಾ ಹೊಸ ಪುಸ್ತಕದ ಸುಪಾಸನೆ ಹರಡಿರುತ್ತಿದ್ದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಈಗ ಕಬಾಬ್ ಮಸಾಲೆಯ ಪರಿಮಳ ತುಂಬಿದೆ. ಕಬಾಬ್ ಅಂಗಡಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಹೋಗಿ

ಹುಡುಕಿದರೆ ಐದಾರು ಅಂಗಡಿಗಳು ಸಿಕ್ಕುವಷ್ಟೆ. 'ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಪುಸ್ತಕ ಖರೀದಿಸಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಬಿಡಿ. ನೋಡಿ, ತಿನ್ನಲು ಬರುವವರೇ ಎಲ್ಲ' ಎಂದು ಬಜಾರದ ಕಡೆಗೆ ಕೈತೋರುತ್ತಾರೆ ಚಂಗೇಜಿ.

ಭಾರತದ 22 ಅಧಿಕೃತ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಕೂಡ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಹಿಂದಿ ಮಾತನಾಡುವ ಬಹುತೇಕರು ಉರ್ದುವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದೇನೋ ನಿಜ. ಆದರೆ, ಉರ್ದು ಲಿಪಿ ಮಾತ್ರ ಅವರಿಗೆ ಅಪರಿಚಿತ. ಉರ್ದು ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವ ಐದಾರು ಅಂಗಡಿಗಳು ನೂರು ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಳೆಯವು. ಹಿಂದಿನಂತೆ ಈಗ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಯದಿದ್ದರೂ ಉರ್ದು ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಈ ಅಂಗಡಿಗಳ ಮಾಲೀಕರು ಹಾಗೇ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ನಾನು ನಿತ್ಯ ಬೆಳಗಿನಿಂದ ಸಂಜೆವರೆಗೆ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲೇ ಕುಳಿತಿರುತ್ತೇನೆ. ಹೆಚ್ಚೆಂದರೆ 3-4 ಜನ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಬಹುತೇಕರು ಶಾಲಾ ಮಕ್ಕಳು. ಅವರು ಬರುವುದು ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತ್ರ' ಎನ್ನುವುದು ಈ ಅಂಗಡಿಗಳ ಮಾಲೀಕರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಹೇಳಿಕೆ. ಇಂತಹ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಉಳಿಸಲು ಚಂಗೇಜಿ, ಏಕಾಂಗಿ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಗ್ನವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಅವರದು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವನ್ಮುಖಿ ಯಾತ್ರೆ.

ಶತಮಾನಗಳ ಇತಿಹಾಸ ಹೊಂದಿರುವ ಉರ್ದು, ಪರ್ಷಿಯನ್ ಮತ್ತು ಅರೇಬಿಕ್ ಪದಗಳನ್ನು ತನ್ನದಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆದಿದೆ. ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮುಸ್ಲಿಮರ ಭಾಷೆಯಾಗಿಯೇ ನೋಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಹಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ದಕ್ಷಿಣದ ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ, ತೆಲಂಗಾಣ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಮೇತರರೂ ಉರ್ದುದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವ ರೂಢಿ ಇದೆ. ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಭಾರತದ ಬಹುತೇಕ

ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಆಡಳಿತದ ಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಕಂದಾಯ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗುವ ಬಹಳಷ್ಟು ಪದಗಳು ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯದ್ದೇ ಆಗಿವೆ. ಇರಲಿ, ಉರ್ದು ಬೀದಿಯ ಪುಸ್ತಕಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲದೆ ರಾಜಕೀಯ, ಚರಿತ್ರೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಅದರಲ್ಲೂ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಉಂಟು. 1980ರ ದಶಕದವರೆಗೆ ಉರ್ದು ಪುಸ್ತಕ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಭರ್ಜರಿಯಾಗಿಯೇ ವಹಿವಾಟು ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಪುಸ್ತಕದ ಅಂಗಡಿ ಮುಚ್ಚುತ್ತಾ ಬಂದರೆ, ಮುಚ್ಚಿದ ಪುಸ್ತಕ ಅಂಗಡಿಯ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಹೋಟೆಲ್‌ಗಳು ತಲೆ ಎತ್ತುತ್ತಾ ಬಂದವು. ಈ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾದ ಚಂಗೇಜಿ, ಉರ್ದು ಸೇವೆಗಾಗಿ ಗ್ರಂಥಾಲಯ ತೆರೆಯುವ ದಾರಿ ಹಿಡಿದರು.

ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲದೆ ಅಪರೂಪದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು, ಶಬ್ದಕೋಶಗಳನ್ನು ಹಜರತ್ ಶಾ ವಾಲಿವುಲ್ಲಾ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಹೊಂದಿದೆ. 'ಉರ್ದು ಪುಸ್ತಕದ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಲಾಭವಿಲ್ಲವೆಂದು ಬಹುತೇಕ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಹೋಟೆಲ್ ಕಡೆಗೆ ವಾಲಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಹೀಗೆ ಕೈಬಿಟ್ಟರೆ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ ಎಂಬ ಚಿಂತೆ ಕಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಇಷ್ಟು ದಿನ ಈ ಶ್ರೀಮಂತ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೋರಾಡುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಭವಿಷ್ಯದ ದಿನಗಳು ಹೇಗೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಚಂಗೇಜಿ ಆತಂಕದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಬಳಕೆ ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲ, ಯುವಪೀಳಿಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಕೊರಗು ಕೂಡ ಅವರನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ, ಒಬ್ಬಂಟಿಯಾಗಿ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ತೇರನ್ನು ಅವರು ಎಳೆಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಾರೆ. ■